

BEKÖSZÖNTŐ

GUEST EDITORS' WELCOME

Üdvözljük a megújult Comitatus Önkormányzati Szemle olvasóit! Aktuális lapszámunk tematikus összeállítás, tisztelgés kollégánk, Faragó László professzor életműve előtt, aki 2023. szeptember 23-án ünnepelte 70. születésnapját.

AZ ÜNNEPELT

Faragó László Pécsen született 1953-ban. Egyetemi diplomáját 1978-ban a JPTE Közgazdaságtudományi Karán szerezte. 1984-ben ugyanott egyetemi doktori címet kapott. 1983-ban a Közgazdasági Továbbképző Intézetben szakközgazdásszá avatták. 2003-ban PhD-fokozatot szerzett a PTE Multidiszciplináris Doktori Iskolájában politikatudományból. 2009-ben habilitált gazdálkodás- és szervezéstudományokból a Széchenyi István Egyetemen. 2016-ban nevezték ki ugyanitt egyetemi tanárrá, 2023-ban emeritus professzorrá. 2018-ban ítélték meg részére az MTA doktora címet.

1978-tól 1983-ig a Pécsiterv várostervező közgazdászaként dolgozott. Azóta rövid megszakítással (1989-ben vendégkutató a West Virginia University-n; 1991–1992-ben a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumban területfejlesztési főosztályvezető) az MTA Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézetének (és jogutódjainak) kutatója. Nyolc évig vezetője (2005–2011 között az MTA RKK főigazgató-helyettese, majd 2012 májusától 2013 januárjáig az MTA KRTK RKI megbízott igazgatója). 2019-től kutatóprofesszor emeritus.

Három évtizeden keresztül aktívan részt vett a felsőfokú oktatásban a PTE és a SZE oktatójaként: tér- és tervezésemélettel, területfejlesztéssel, az Európai Unió területi politikájával kapcsolatos tantárgyakat oktatott. Három doktori iskolában voltak kurzusai, a SZE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola tisztagja. Négy tanítványa szerzett PhD-fokozatot, mind a PTE Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskolában.

Tudományos eredményeiből kiemelendő: (1) a területfejlesztés fogalmi rendszerének és hatókörének tisztázása; (2) a hátrányos helyzetű területek definiálása, lehatárolása és fejlesztési lehetőségeinek meghatározása; (3) úttörő munkát végzett a helyi gazdaságfejlesztés témakörében; (4) a posztmodern eszmeáramlatot elsők között adaptálta a tértudományokba és (5) jelentős mértékben hozzájárult a tértudományok magyarországi megújításához.

Faragó László széles körű tudományos publikációs tevékenységet folytatott. 189 publikációja jelent meg. Hazai és nemzetközi tudományos tevékenysége egyaránt figyelemre méltó. Tudományos eredményeit 2 önálló monográfiában, 1 társszerzős és 2 szerkesztett könyvben, 57 tudományos folyóiratcikkben és számos egyéb publikációban jelentette meg. Független hivatkozásainak száma 1170, amely kutatási eredményeinek hasznosulását igazolja. A regionális tudományban való jártassága, annak művelése során elért eredményei nemzetközileg is elismertek. Munkásságából külön is kiemelendő, hogy elméleti kutatásainak eredményeit hasznosította a területi tervezésben, a területfejlesztési tanácsadásban és

a felsőfokú oktatásban. A jövőalkotás társadalomtechnikája című monográfiája országos elismerést váltott ki.

Számos alkalmazott kutatási program vezetője és közreműködője. Kutatásai, tanácsai hasznosultak az országos és az önkormányzati tervezésben és a területfejlesztésben. Részt vett több nemzetközi kutatási projektben.

Egyéni kutatói munkája mellett közfeladatokat is vállalt. Magyarországon a rendszer-váltást követően ő volt az első területfejlesztési főosztályvezető a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumban. Kiemelt feladata volt a területfejlesztési intézményrendszer kiépítése és a törvény előkészítése. Az 1990-es évektől a területi tervezés elméletének és gyakorlatának meghatározó személyisége. E témában született számos publikációja, könyve és közreműködött több hazai terv készítésében is. Vezetésével készült 1994-ben az ország első regionális fejlesztési koncepciója, közreműködött az I. Nemzeti Fejlesztési Terv, az Új Magyarország Fejlesztési Terv készítésében. Az ezredfordulót követően a magyar regionalizmus sajátosságainak vizsgálata kapcsán az elsők között hívta fel a figyelmet arra, hogy az európai új regionalizmus hatóerői kifulladásban vannak és a városrégiók, a funkcionális városi térségek kerülnek a területi politika fókuszába. Az elmúlt évtizedben kutatásai középpontjába a térelmélet került. Új eredményeit Téri lét – Társadalomtér-elméleti alapvetések című akadémiai nagydoktori értekezésében összegezte.

Faragó László jelentős szakmai-tudományos tevékenységével elismerést szerzett mind a területfejlesztési és tervezési intézményrendszer, mind a regionális tudomány egyetemi-akadémiai kollektívája előtt. Számos tudományos kérdést Magyarországon az elsők között vetett fel és eredményei hasznosultak a közsféra tervezési, fejlesztési gyakorlatában is.

2008–2014 között az MTA PAB Területfejlesztési Munkabizottság elnöke, 2018–2021 között az MTA Regionális Tudományos Bizottság alelnöke. Tevékenységét Pécs MJV Tudományos Díjával (2004), Pro Régión Díjjal (2006), Magyar Érdemrend Tisztikeresztjével (2019), Oktatói Szolgálati Emlékéremmel (2020), Regionális Tudományért Díjjal (2022) ismerték el.

AZ ÜNNEPI KIADVÁNY

Faragó László tartotta a IV. Területfejlesztők Napján, Mosonmagyaróváron, idén márciusban a bevezető plenáris előadást. Akkor ötlött fel bennünk, hogy a magyar területi tervezés és területfejlesztés terén végzett több évtizedes kutatói, oktatói és szakértői tevékenysége méltó lenne arra, hogy tiszteletkötetet jelentessünk meg az elismerésére. Az olvasókra (hozzáférhetőség) és a szerzőkre (publikáció presztízse) is gondolva arra jutottunk, hogy erre a jubileumra készülve egy tematikus szakfolyóirat számot célszerű összeállítani. Választásunk a téma és a koncepciónk miatt az idén 33. évfolyamában járó Comitatusra esett. A folyóirat Szerkesztőbizottsága megtárgyalta és elfogadta javaslatunkat, amiért ezúton is hálásak vagyunk! Elgondolásunk szerint 12-15 tanulmány keretében Faragó László leghitvatkoztabb, legjelentősebb hatású, illetve leginnovatívabb publikációira, gondolataira kívántunk reflektálni, felkért szerzőgárdával, akik tisztelik és ismerik, elismerik Faragó László munkásságát. A rövid határidő (a felkéréstől a kézirat beküldéséig alig két hónap) ellenére a beküldött tanulmányok száma és színvonala is kivételesen magas lett, mutatva az Ünne-

pelt presztízsét. Az írások ajánlott terjedelme mindössze 20 ezer karakter volt, így végül 20 írás jelenhetett meg az ünnepi számban.

Elsőként egy rövid interjú olvashatunk, amelyet Mezei Cecília készített augusztus végén az intézetben Faragó Lászlóval születésnapja alkalmából. Úgy tűnik, sikerült titokban tartanunk ezt az ünnepi számot, mert Laci láthatóan nem sejtett semmit a nagy munkából, amit a szerzők, szerkesztők, lektorok végeztek az elmúlt hónapokban. Ezt egy personalia követi, amelyben Szaló Péter, a hazai területfejlesztési politika doyenje ad bepillantást „Lát-elet és vízió. Faragó László 1992-ben” címmel abba az időszakba, amikor Faragó László „kipróbálta magát” a minisztériumban. Eredményesen tette ezt, mert az autentikus szerző (akkoriban helyettes államtitkár) végre tisztázza a tény: a területfejlesztési törvény szabályozási koncepcióját Faragó László készítette.

Faragó László nem csak a hazai területfejlesztés fogalmi rendszerének, de a kortárs térelméletnek is kiemelkedő alkotója, emiatt a tudományos munkássága elméleti kérdésekkel, térelmélettel foglalkozó írásai jelölték ki az első tematikus szerzői csoportot. Első PhD-fokozatot szerzett hallgatója, Csák László azt írja, hogy Faragó László saját, inspiráló társadalmi térelméletet alkotott. A cikk ezt a térelméletet helyezi tudományfilozófiai összefüggésbe és igyekszik az autopéitikus tér mellett felvetni a szimpoéitikus tér fogalmát. A következő írást Dusek Tamás jegyzi, amely nem közvetlenül reflektál Faragó tervezéseméleti munkásságára, hanem Hayek tervezéseméleti írásaiból kiindulva, azok jellege miatt egy új elemmel egészíti ki azt. E térelméleti blokkot Korompai Attila „gondolatébresztője” zárja: a jövőalkotás társadalomtechnikája nem csak a tervezés, hanem a jövő tényleges alakítása a tervek kivitelezése és a folyamat menedzsmentje is.

A következő tematikus csoport a területi tervezés, a tervezésemélet köré szerveződik. Hajdú Zoltán közvetlen DTI-s kolléga, így olyan írással „lepte meg” az Ünnepelet, amiről már beszéltek, de Faragó László írásában hivatkozásokban nem köszönt vissza: Széchenyi István mint tervező kerül bemutatásra. Ezt egy hatszerzős pécsi kollektíva (Finta István, Pálné Kovács Ilona, Brucker Balázs, Pénzár Árpád, Pámer Zoltán, Póla Péter) cikke követi: A területi tervezés elmélete és gyakorlata Faragó munkásságában – számba véve a tervezés azon aspektusait, amelyek ma is különösen fontosak, mind a tudományos megközelítések, mind a gyakorlati tervezési munka során. Két, egykori nemzeti fejlesztési főtervező, Salamin Géza és Péti Márton a területi tervezési rendszer térbeli egységeinek hazai változását vizsgálja az európai trendek fényében, különös tekintettel az adminisztratív határokkal nem rendelkező, ún. puha terek megjelenéséről a tervezés elméletében és európai gyakorlatában. Megállapításuk szerint hazánkban a térbeliség és tervezés összefüggésrendszerének elméleti és koncepcionális összetettségére Faragó László e téren végzett gazdag munkássága hívja fel talán leginkább a figyelmet.

Káposzta József és Szeiner Zsuzsanna tanulmánya Társadalmi egyenlőtlenségek hatása a területi különbségek kialakulására címmel átvezet a társadalmi-területi egyenlőtlenségek kezelésére hivatott területi politika témakörére. A tematikus szám legtöbb tanulmánya, mintegy harmada ehhez a témához köthető. A Comitatus főszerkesztője, Agg Zoltán írásában ütközteti Faragó László és a „Comitatus köré tömörültek” (megyepártiak) álláspontját a „regionalizmus-vitában”, arra az időszakra fókuszálva, amikor még érdemi és szakmai vita folyt a „megye vagy régió?” dilemma kapcsán. A régió kapcsán elérkeztünk az Európai Unióhoz. Brucker Balázs írása egyrészt rámutat Faragó László EU-val kapcsolatos tudományos munkásságának jelentőségére, másrészt a politikatudomány módszertanát felhasznál-

va vizsgálja, hogy napjainkban is érvényesek-e Faragónak az EU területi politikája kapcsán korábban megfogalmazott észrevételei, figyelembe véve a programozási periódusonként változó területi és tematikus fókuszokat, illetve a nemzeti kormányok csökkenő mozgásterét. Egyed Ildikó (Laci negyedik PhD-fokozatot szerzett tanítványa) és Zsibók Zsuzsanna tanulmánya az EU kohéziós politikájának irányváltásait vizsgálja az elmúlt másfél évtizedben, amikor válságok és nyugodtabb periódusok alakították Európa egyik legjelentősebb programjának prioritásait. Faragó 2016-os Tér és Társadalomban megjelent cikke az EU területi politikájának változásait hazai és nagytárségi (közép-európai) nézőpontból vizsgálta. Erre reflektál a miskolci kollektíva – Kocziszky György, Lipták Katalin és Szendi Dóra – tovább gondolva az EU területi politikájának régi és új kihívásait: Torzuló értékrend, felemás eredmények címmel. Integráció – szuverenitás – kohézió: az uniós kötelék ára és lehetőségei című tanulmányával ezt a fonalat (illetve Faragó gondolatot) folytatja egy soproni-győri szerzőpáros, Reisinger Adrienn és Tóth Balázs István. Berkes Judit a 2007–2013-as operatív programok forrásallokációja kapcsán elemzi a konvergencia elvének érvényesülését Magyarországon, a tanulmányból kiderül, hogy kimutatható-e szignifikáns kapcsolat a területi egyenlőtlenségek és az EU-s források között. Zongor Gábor, a Comitatus szerkesztőbizottsági elnöke Faragó László: Szempontok a területfejlesztési tanácsok tervezési gyakorlatához című írása alapján nyújt visszatekintést, amelyben ütközteti az akkori elvárásokat, reményeket, elképzeléseket a későbbi változat(ot)ásokkal.

Az ünnepi számot záró négy tematikus írás térszerkezeti és településhálózati kérdésekre fókuszál. Ezek közös eleme a policentrikusság, Faragó László leghivatkozottabb cikkére reflektálva (A városokra alapozott területpolitika koncepcionális megalapozása). Somlyódy-né Pfeil Edit A várostárségi és policentrikus szemléletre alapozott településhálózatfejlesztés érvényessége és érvényesülése Magyarországon című tanulmányában arra a következtetésre jut, hogy az államszervezet elvei, a kormányzási struktúra és az intézményi berendezkedés nem biztosít fogadóközeget a többközpontúság elve számára, melynek esszenciája a devolúció/decentralizáció, továbbá a hálózatokra, a város és vidék összekapcsoltságára építkezés.

Szegvári Péter Divat-e még a „retro” a hazai területpolitikában? című munkája bevezetőjében meg is válaszolja miért: „be kellett látnom, hogy a 2006-ban megjelent Faragó-írás fő konklúziója sajnós ma is helytálló: »a területpolitikában is újra napirendre kerülnek korábbi kérdések, de nem divatból, hanem mert mind a mai napig nem adtunk korrekt választ a felvetett kérdésekre«. Ezért úgy véltem, hogy érdemes átgondolni a városokra alapozott új (retro) területpolitika lehetséges stratégiai kérdéseit.” Kisvároskutató, „policentrikus/hálózatosság” szerzőgárda (Horeczki Réka, Molnár Ernő és Pirisi Gábor) a magyar városhálózat egy kiemelt szeletének bemutatásával Faragó László társadalmi-területi egyenlőtlenségekkel és településfejlesztéssel foglalkozó cikkeire reflektál: „A kicsi szép, de gyenge is”? Tűnődés a magyarországi kisvárosok településhálózatban betöltött szerepéről címmel. Végül zárásként a policentrikusság európai kontextusú értelmezése kapcsán egy nagyvároskutató pécsi kolléga, Rác Szilárd mutatja be a monocentrikusság (fővárosközpontúság) okait déli szomszédságunk, a Nyugat-Balkán példáján keresztül.

Kedves Professzor Úr! Kedves Laci! Isten éltesen sokáig! Szerzőtársaink nevében ezúton kívánunk jó egészséget és további alkotómunkát!

Mezei Katalin és Rác Szilárd

Faragó László a Regionális Tudományért Díjjal

Váza két nőalakkal, formarajz, alkotó: Mack Lajos